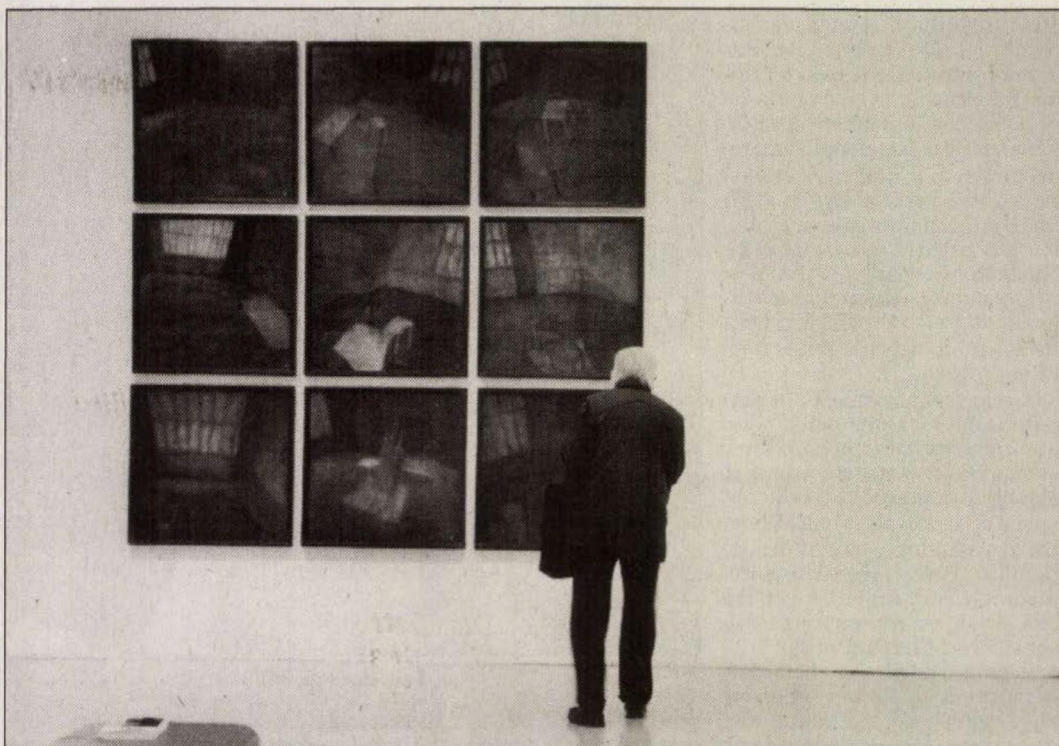

Amikor kibillen a tér

Váli Dezső képei az Ernst Múzeumban

Váli Dezsőnek sok arca volt már. Mindegyik kicsit provokatív. A Nemzeti Galéria azon emlékeztető stúdiókiállításán, ahol mindenki azt csinálhatott a maga kis dühöngőjében, amit akart, Váli egy kupac tenyérnyi darabokra szétvágott farostlemezt állított ki, mondván, hogy ezek rossz képek voltak, és a kritikusok csináljanak belőle jót. A darabkák alapján megállapítható, hogy csakugyan eléggé közepes képek lehettek, de nincs az a kritikus, aki nyüzsgő akváriumot volna képes alkotni egy adag halászléből. Bár centis darabokra vágdosva talán egy mozaik sikerült volna. Aztán Váli elkezdett vonalban gondolkodni, végül betűben (könyvet írt), és a kilencvenes években visszatért a festéshez – meg a filozófiához. A nő és a művész valamiképp érzékenyebb lény a közönséges férfiúnál. A nők azzal állnak bosszút a kizökkent időn, hogy nem szülnék gyereket. Akkor sem, ha voltaképp örömteli események történnek, mint például a német egyesítés. A német anyák – mindenütt – lemondtak a nemzet szaporításáról. Lehet, hogy akkor történt az esemény, amikor már éppen beletörődtek volna, hogy Németországból kettő van? Végül is volt már a történelem során több száz német államocska is egymás mellett. Fogyni persze nem fogynak igazán a németek, mert egy év alatt 300 ezer honosítási kérelmet bíráltak el pozitívan.

A művész másként reagál, ha valami kialakulatlan, áttekinthetlent érez. Visszavonul. Behúzódik egy kis világba, és azon belül keresi a teljességet. Nem életnagyságú tájképre vágunk, ahogy az anekdoták Csontváryja, hanem a nagyjából 70x100-as léptékben próbált rendet teremteni. Váli Dezső az utóbbi öt-hat év terméséként csupa műteremsarkokat gyűjtött össze. Persze nem Csók István-féléket, meztelen modellel

Semmi sem állandóbb, mint az átmenet

BÁNHALMI JÁNOS FELVÉTELE

és tükörből látható önarcképpel. Önarcképnek ugyan ott az egész festmény, de a műtermek luxurióznek aligha nevezhetők. Sokkal inkább egy cellára emlékeztetnek. Priccsszerű fekhely, asztal, esetleg festőállvány. Mint Rákosi rokkája a Csillag-börtönben, majdan munkásmozgalmi ereklye. (Tényleg, megvan még vajon?)

Ez a műtermi típusú festőállvány, amelynek alaptulajdonsága, hogy nem hordozható, összecukható, plein air-festéshez való, hanem a tetőablakon behulló szűrt fény biztonságához illik, Barcsaynál a világ megingathatatlan kristálytengelyének jelképe. Töményen konstruktív tárgy. Váli képén azonban megbillen. Nem lebeg, nem véletlenül dől meg, hanem úgy, hogy az nagyon is odaillik a képbe. És akkor ki-

tűnik, hogy minden kép tere többé vagy kevésbé kibillent a vízszintes és függőleges rend biztonságából. Nem egyszerűen arról van szó, hogy a festő kissé a föld felé emelkedve, angyalperspektívából tekint a maga és barátai műtermeire. Még kevésbé arról, hogy Monet módjára képsorozatokkal akarja bebizonyítani, hogy a világ nem festhető le, mert minden pillanatban más. Megfesthető, de az nem azonos a lefestéssel. (Így lépett túl Monet saját impresszionizmusán.) *Alig látható műterem; Múterem kontraszt nélkül; Arany műterem; Ezüstlila műterem; Múterem; Vidéki műterem* – hosszan lehetne sorolni az irodalmi töltésű címeket, amelyek szerves részei a képnek. A külvilágra érzékenyen reagáló ember szomorúsá-

ga sejtik át a festményeken. Péreli Zsuzsa betonpanelek felett lebegő, kelet-európai pénzekből összeállított különleges alakja, a *Szegény angyal* valahogy közelebb áll ezekhez a művekhez, mint a múzeum többi termében kiállított Gobelin-Kert színpompás tüneményéhez. Öncsalás volna azzal vigasztalni magunkat, hogy csak egy átmeneti kor szegénységéről van szó és nem is lelki szegénységről, csak holmi testiről. Sajnos, semmi sem állandóbb, mint az átmenet, és a lét meghatározza a tudatlanságot. Legalábbis elszomorító, hogy a nők és a művészek szellemi szeizmográfja családtaglanságtervezéssel és műterembe zárkózással reagál a kor kihívásaira. Csak abban reménykedhetünk, hogy ők is tévedhetnek.

Székely András